

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дн Юлия Георгиева Дончева

(Русенски университет „Ангел Кънчев“)

относно материалите на докторант *Ваня Кузманова Аврамова*, за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“, в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“, с научни ръководители проф. д-р Мария Алексиева и доц. д-р Ицка Дерижан, при Бургаски свободен университет, Център за хуманитарни науки, Програмен съвет „Педагогика“, с тема на дисертационния труд: *„Педагогически модел за Приобщаващо образование на деца със СОП в начален етап на обучение (7-11 г.)“*.

1. Данни, констатация и преценка на конкурсната процедура, докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите за конкурса.

1.1. Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба.

1.1.1. Данни за конкурса и докторантурата – Със Заповед № УМО 108/16.03.2021 г., на основание чл. 7 и чл. 9 т Правилника за развитие на академичния състав в БСУ и на решение на Научния съвет на БСУ от 12.03.2021 г., Ваня Кузманова Аврамова е зачислена в самостоятелна форма на обучение, със срок 1,5 години, в основно звено Център по хуманитарни науки на Бургаски свободен университет, по акредитирана докторска програма „Предучилищна и начална училищна педагогика“. През 2022 г. със

Заповед УМО 63 от 13. 12 2022 г., срокът ѝ на обучение се продължава с шест месеца. На основание чл. 15, ал. 1 и ал. 5 от Правилника за развитие на академичния състав в БСУ и на решение на Научния съвет на БСУ от 30.06. 2023 г., и Заповед УМО 147 от 26. 07. 2023 г. на Ректора на БСУ е отчислена с прав на защита.

На основание чл. 4, ал. 1 и чл. 26, ал. 2 и 3, съответно с изискванията по чл. 26, ал. 5 от Закона за развитие на Академичния състав в Република България, чл. 2, ал. 1 и ал. 2, чл. 30, чл. 31, ал. 1, чл. 32 и чл. 33 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на Академичния състав в Република България, Ваня Кузманова Аврамова е отчислена с право на защита с положително решение на първичното звено за готовност и е открита процедурата ѝ. Даден е ход за защита на дисертационния труд. Спазени са всички предварителни законови и нормативни правила предвидени по настоящата процедура.

1.1.2. Общо биографично представяне на кандидата (образование, квалификации, професионален опит и др.).

От представената автобиография е видно, че образователния ценз, професионалното и личностно израстване и надграждане на докторантката е в постоянна нарастваща величина. Множеството ѝ сертификати (от 2012 до сега), от обучения, конференции, семинари, курсове и т.н. доказват стремежа ѝ към постоянно т.нар. Lifelong learning (Учене през целия живот) с цел усъвършаване и самообразование. Ключовите компетенции, в следствие на обучението, които притежава, се експонират в опит от експертно ниво и устойчивост в прилагането.

На Prima Vista, прави впечатление непрекъснатото желание, стремеж и реализация към обучение, самоусъвършенстване и провокиране към нови академични постижения на докторанта. Владее английски език на „С“ ниво. Дигиталната ѝ компетентност кореспондира с компетенциите, които са

задени по Европейската и Националната квалификационна рамка и то за ниво 8, за ключови компетентности за учене през целия живот. Определено притежава умения и компетенции, необходими ѝ за работа с деца, ученици, възрастни и обучаеми.

1.2. Данни за дисертацията.

1.2.1. Актуалност на проблематиката на дисертационния труд.

Приобщаващото образование има за цел да осигури възможности за успешно обучение и развитие на всички ученици, включително и тези със специални образователни потребности (СОП). За децата със СОП в начален етап на обучение (7-11-годишните), за да се реализира ефективност на педагогическия модел трябва да се имат предвид индивидуалните потребности, способности и възможности на всяко дете. В този контекст се акцентира на: Индивидуализирано обучение; Колаборация и сърудничество; Разнообразни учебни методи и стратегии; Подкрепа на психо-социалното развитие; Ефективно използване на технологиите и други. Всичко, изброено до тук, е имплементирано в научната разработка на докторатката. Не мога да не отбележа изключително съвременното, навременно и бих казала дори болезнено необходимо разглеждане на тематиката, менторирана от изтъкнатите, национално познати и признати учени, в лицето на проф. д-р Мария Алексиева и доц. д-р Ицка Дерижан. Високо ниво, от което могат да се учат поколения млади учени!

1.2.2. Структура и съдържание на дисертационния труд. Данни за дисертацията – Структурата на дисертационния труд е представена в Увод; Четири глави; Изводи; Заключение; Библиографска справка и Приложения. Общият обем е 208 стандартни страници; Приложения в 13 (тринадесет) word файла. Литературата/Библиографската справка е експонирана на 13 страници. Авторката е представила 114 източници, от които 92 на кирилица,

11 на латиница, 11 нормативни документи. В активния текст, в рамките на изложението, са включени 8 фигури, 53 диаграми и 3 таблици. Приложенията в дисертацията са 4 допълващи, които представят инструментариума, с помощта на който е проведено педагогическото изследване, а именно инструмент за оценка на средата – 1, анкетни карти - 2 и въпросник – 1. Всички те съдържат обстоятелствен и коректно представен, служещ като доказателствен, авторски, материал апробиран в процеса на научното изследване. На края на целия научен труд, съвсем резонно, са изведени: Изводи; Заключение и Научни приноси в две категории – Приноси с научно-теоретичен характер и Приноси с експериментално-приложен характер.

1.2.3. Съдържание и оценка на научните приноси.

Напълно се консолидирам с изведените от докторантката приноси на обобщеното съдържание на авторския научен труд, като към тях аз ще добавя моя допълнителен маркер.

Приноси с научно-теоретичен характер:

Индивидуализирано обучение:

- Анализирание на индивидуалните учебни нужди/потребности и ниво на развитие на всеки ученик със СОП.
- Създаване на персонализирани учебни планове и материали, подходящи за техните специални образователни изисквания.

Колаборация и сътрудничество:

- Ангажиране на екип от учители, специалисти, родители и други участници в образователния процес за ефективна работа заедно, съвместно, екипно в полза развитието на детето.
- Организиране на редовни срещи и комуникация между всички участници за обмен на информация и оптимизиране на подходите.

Подкрепа на психо-социалното развитие:

➤ Осигуряване на подходяща емоционална и социална подкрепа за децата със СОП, имащи потребност от подкрепа и от по-специализирано обгрижване и внимание.

➤ Интегриране на дейности, насочени към развитие на социални умения, емпатия и сътрудничество.

Особени адмирации заслужава *„Педагогически модел за приобщаващо образование на деца със СОП в начален етап на обучение (7 – 11 г.)“*, което е в основата на научното изследване и чрез което са изведени и моите допълнения към **Приноси с експериментално-приложен характер:**

Разнообразни учебни методи и стратегии:

➤ Използване на различни учебни методи и стратегии, отчитащи разнообразните учебни стилове и способности на децата със СОП.

➤ Интегриране на визуални, аудио и кинестетични елементи в учебните материали и занимания.

Ефективно използване на технологиите:

➤ Използване на технологиите като помощно средство за учене и подкрепа на учениците със СОП в учебния процес.

➤ Индивидуализиране на технологичните ресурси според специалните потребности на всеки ученик.

Запознавайки се с разработката на научния труд еднозначно може да се заключи, че познаването на проблематиката от докторантката е видна.

1.3. Данни за автореферата.

Авторефератът, с общ обем от 61 страници, отговаря на всички стандартни изисквания за синтезирана и адекватна, аналитико-систематична разработка на първичния документ, научния текст, както и

обективното отразяване съдържанието на дисертационното изследване. Следвана е структурата, изводите, препоръките и научните приноси на научния труд. Спазени са научните и техническите изисквания за оформянето и презентирането му в хартиения вариант, и в дигиталния вид като On-line публикация. Коректността е видна, анализирана е научната стойност на научния труд, както и количествените данни по нормативните изисквания в националните и вътрешно-институционалните закони и правилници.

1.4. Публикации по темата на дисертацията (съдържание и изпълнение на наукометричните изисквания).

1.4.1. Данни за публикациите - Докторантката участва със следната научна продукция, съотнесена към Наукометричните критерии за минималните национални изисквания към научната и преподавателска дейност на кандидатите за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности, Област 1. Педагогически науки, както следва:

- *Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, Група А, Показател 1 → 50 точки.*

- *Публикации - общо 3 броя, всички са самостоятелни, публикувани в периода от 2021 до 2023 г.*

- *Група Г 7. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове:*

3 брой самостоятелни x 10 точки = 30 точки;

Общ брой точки по показатели от Група А и Група Г = 80 точки.

От тук, категорично може да се обобщи, че сумата от показателите на съответните групи **напълно отговаря** на минималните национални изисквания по чл. 6, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и чл. 1а, ал.1 от ППЗРАСРБ и

съответно по чл. 24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (за образователната и научна степен „доктор“) за област 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика.

Научната продукция – дисертация, автореферат и публикации, предоставена за участие в конкурса не съдържа слабости, които да омаловажат нейните достойнства.

2. Лични впечатления.

Не познавам докторант Ваня Кузманова Аврамова, но съдейки по научната ѝ работа, дисертационен труд, автореферат, научни публикации и автобиография, освен това и факта, че проф. д-р Мария Алексиева и доц. д-р Ицка Дерижан са ѝ научни ръководители и ментори, финализирали този актуален, ефективен и даващ отговори на много въпроси и търсения труд, мога да заключа, че в нейно лице виждаме потенциален научен работник мотивиран за още научни постижения и успехи.

3. Препоръки. Критични бележки. Въпроси към докторанта.

Като препоръки мога да отбележа следното:

- Дисертационният труд би спечелил, ако изведете изводи, дискусия, обобщение след всяка глава.

- Би било добре да се прецизира още малко Библиографската справка.

Критични бележки нямам.

Въпроси към докторанта:

- Как този модел бихте го направила така, че да може да се адаптира и променя в зависимост от конкретните обстоятелства и специфични потребности на всяко дете със СОП в определеното образователно заведение?

- Всички знаем, че е важно е да се работи със заинтересованите страни, за да се гарантира успешното прилагане на модела и постигането на целите за приобщаващо образование. Как конкретно Вие виждате този процес?

4. Заключение - Докторант Ваня Кузманова Аврамова е изпълнила задълженията си произтичащи от изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, Правилника на Бургаски свободен университет, както и задълженията по съответния индивидуален учебен план на докторанта, тоест отговаря на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и чл. 1а, ал.1 от ППЗРАСР. Формата и съдържанието на дисертационния труд отговарят на изискванията на чл. 27 от ППЗРАСРБ, Всички административни процедури са спазени.

Имайки предвид гореизложеното, давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено в дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и приноси.

Давам и своята *положителна оценка* за цялостната процедура и за защита на Ваня Кузманова Аврамова, относно присъждането ѝ на образователна и научна степен „Доктор“, от професионално направление 1.2. Педагогика, област на висше образование 1. Педагогически науки, по докторска програма „Предучилищна и начална училищна педагогика“ към Център по хуманитарни науки в Бургаски свободен университет.

23.10.2023 г.

(Проф. д.н. Юлия Дончева)